

TRENDVI U RAZVOJU SRPSKOG TRŽIŠTA OSIGURANJA U POSLEDNJOJ DEKADI

Prof. dr Jelena Kočović
Ekonomski fakultet Beograd

MAKROEKONOMSKI AMBIJENT ZA RAZVOJ OSIGURANJA

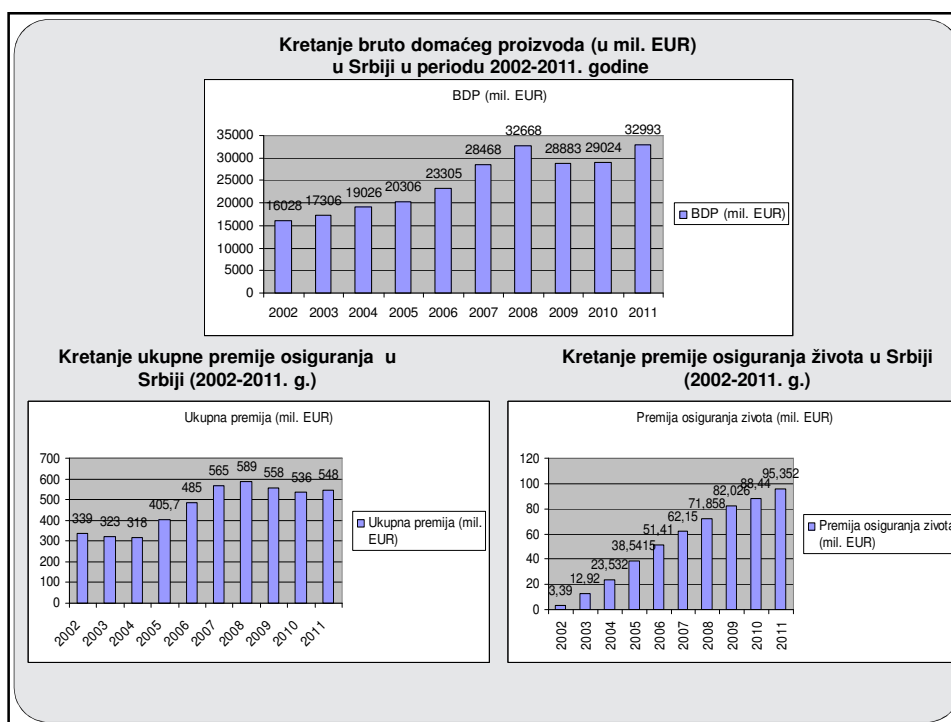
- Ostvareni rezultati na tržištu osiguranja u poslednjoj dekadi uslovljeni su strategijom ekonomskog razvoja.
- Da li je država imala dobru strategiju ekonomskog razvoja? Da li zemlje u tranziciji uopšte mogu imati svoju strategiju razvoja?
- Rezultati neoliberalnog modela razvoja su pogubni za našu privredu. Izabrani model privatizacije je imao za rezultat prestanak rada velikog broja preduzeća, a od onih koja su opstala u najvećem broju od uspešnih napravio neuspešne.

MAKROEKONOMSKI AMBIJENT ZA RAZVOJ OSIGURANJA

- Posledice privatizacije su se ispoljile kroz prelivanje društvenog bogatstva, koje je pripadalo svim građanima Srbije, u ruke malog broja pojedinaca, što je kulminiralo enormnim povećanjem nezaposlenosti i dovelo do izraženog problema siromaštva u Srbiji.
- Srbija je na začelju zemalja Zapadnog Balkana po BDP per capita, izjednačili smo se sa Makedonijom po prosečnoj plati, javni dug je odavno prešao 50%.
- Dužnička kriza preti da se završi bankrotom Srbije.

TENDENCIJE RAZVOJA TRŽIŠTA OSIGURANJA U SRBIJI

- Početak perioda posmatranja pokazatelja nivoa razvijenosti tržišta osiguranja u radu je obeležen promenom nosioca funkcije supervizije osiguranja u Srbiji, usvajanjem nove zakonske regulative i preduzimanjem aktivnosti u cilju stabilizacije i vraćanja poverenja javnosti u instituciju osiguranja.
- Uprkos ostvarenom napretku, u svetskim razmerama, ali i u poređenju sa Slovenijom i Hrvatskom, kao zemljama iz regiona, srpsko tržište osiguranja je još uvek na relativno niskom nivou razvijenosti.

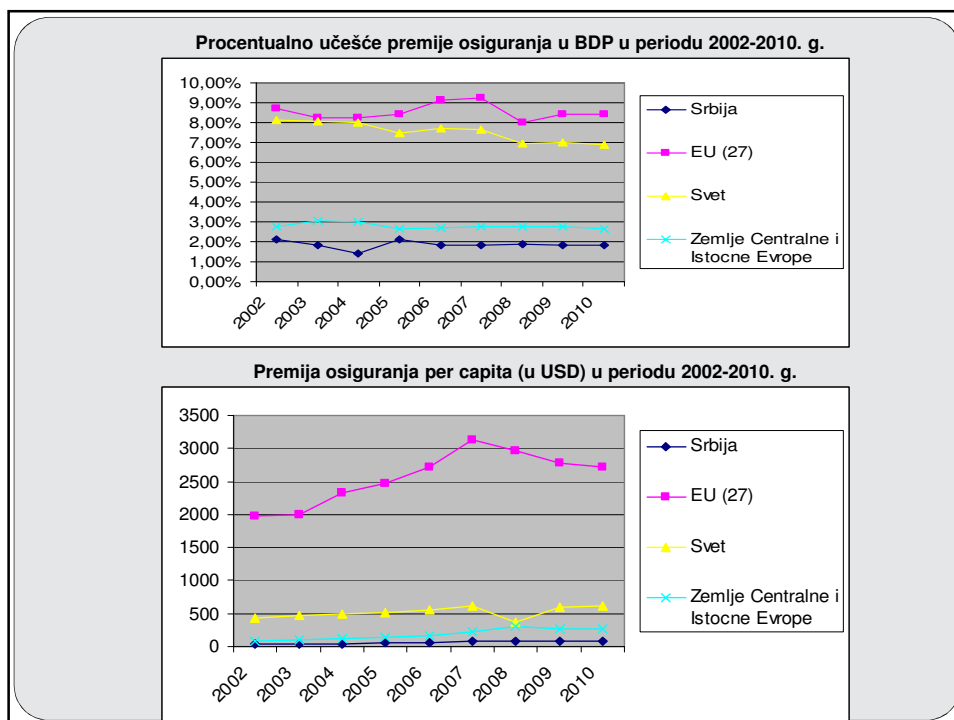
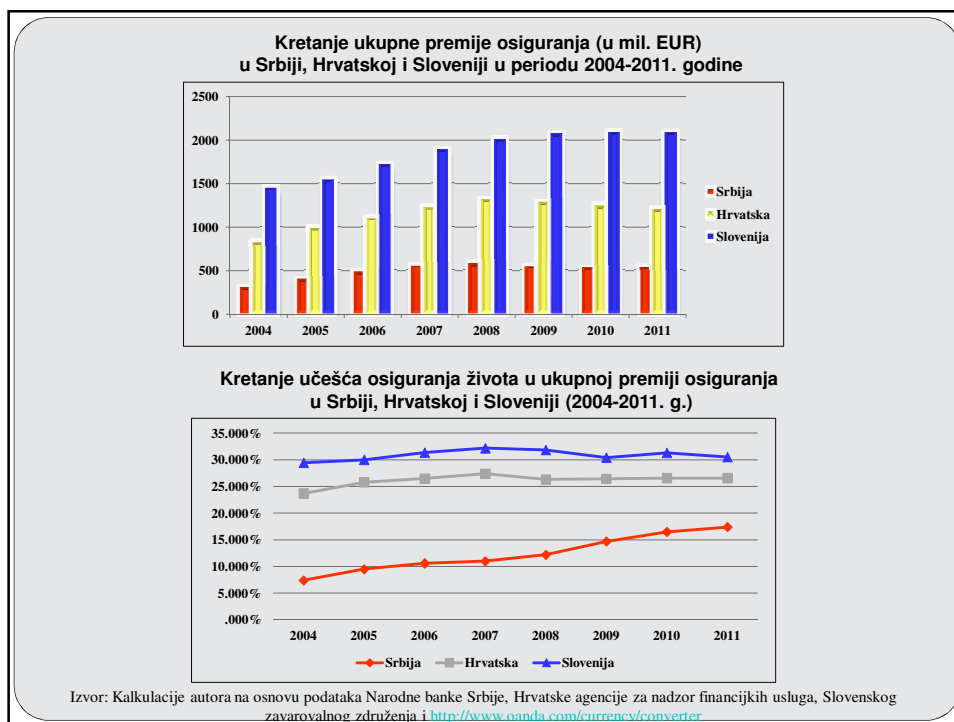

- Pouzdanosti i kvalitetu zaključaka analize razvoja domaćeg tržišta osiguranja dodatno doprinosi poređenje sa Hrvatskom i Slovenijom. Na osnovu tabele br. 1. i grafikona 1. moguće je uočiti da, među izabranim zemljama zapadnog Balkana, Srbija ostvaruje relativno najniži nivo premije.

**Kretanje premije osiguranja u Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji
u periodu 2004-2011. godine**

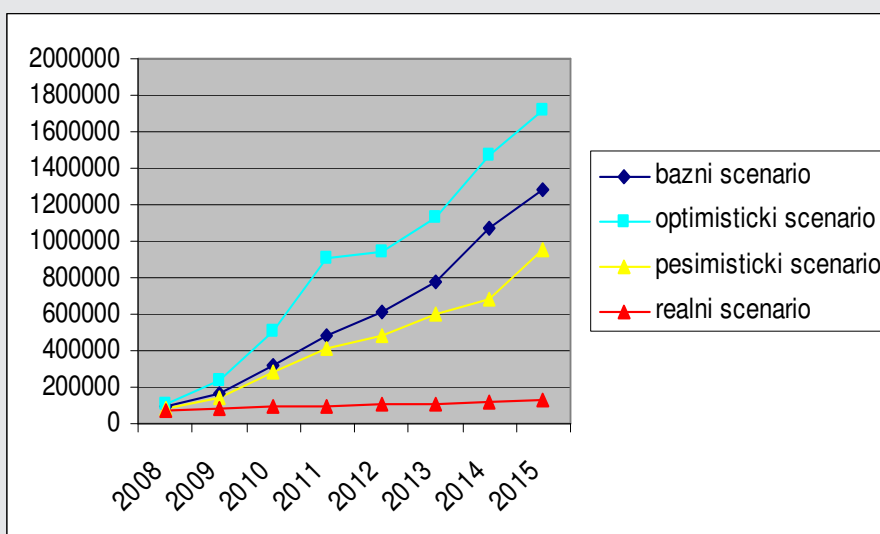
Pokazatelj	Ukupna premija (mil. EUR)			Udeo premije životnih osiguranja (u %)		
	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Hrvatska	Slovenija
2004	318	832,6	1456,8	7,4	23,7	29,5
2005	405,7	993,4	1549,2	9,5	25,8	30,0
2006	485	1112,6	1725,3	10,6	26,5	31,3
2007	565	1233,8	1893,9	11	27,4	32,1
2008	589	1318,3	2018,9	12,2	26,3	31,8
2009	558	1287,5	2071,9	14,7	26,4	30,4
2010	536	1250,7	2094,3	16,5	26,6	31,3
2011	548	1210,8	2092,3	17,4	26,6	30,5

Izvor: Kalkulacije autora na osnovu podataka Narodne banke Srbije, Hrvatske agencije za nadzor finansijskih usluga, Slovenskog zavarovalnog združenja i <http://www.oanda.com/currency/converter>

- Prema učešću premije osiguranja u bruto domaćem proizvodu u visini od 1,82%, Srbija zauzima 64. mesto u svetu, kako na početku, tako i na kraju posmatranog perioda, dok je prosečno učešće za zemlje EU 8,40%.
- S obzirom na isti pokazatelj, Slovenija je u 2010. godini rangirana na 25. mestu, beležeći poboljšanje u odnosu na 2004. godinu (29. mesto), dok je pozicija Hrvatske pogoršana sa 43. (u 2004. godini) na 51. mesto (u 2010. godini).
- U Sloveniji je ukupna premija osiguranja po stanovniku u posmatranom periodu porasla sa 677 evra na 1030 evra. Navedeni pokazatelj u Hrvatskoj je iznosio 178 evra u 2004 godini i porastao je na 288 evra u 2010 godini. Ukupna premija osiguranja po stanovniku u Srbiji je gotovo udvostručena u posmatranom periodu (sa 38 na 73 evra).
- Ipak, ostvareni pomak je u svetskim razmerama (gde Srbija zauzima 70. mesto prema vrednosti ovog pokazatelja), ali i u poređenju sa Hrvatskom i Slovenijom, relativno mali. Navedena tvrdnja dolazi utoliko više do izražaja ako se ima u vidu da isti pokazatelj na nivou zemalja EU iznosi u proseku 1655 evra. Što se tiče stepena razvijenosti tržišta životnog osiguranja situacija u Srbiji je još nepovoljnija.

PROJEKCIJE KRETANJA PREMIJE OSIGURANJA ŽIVOTA U SRBIJI (2008-2015. g.)

- U Sloveniji je ukupna premija osiguranja po stanovniku u posmatranom periodu porasla sa 677 evra na 1030 evra.
- Navedeni pokazatelj u Hrvatskoj je iznosio 178 evra u 2004 godini i porastao je na 288 evra u 2010 godini.
- Ukupna premija osiguranja po stanovniku u Srbiji je gotovo udvostručena u posmatranom periodu (sa 38 na 73 evra).
- Ostvareni pomak je u svetskim razmerama (gde Srbija zauzima 70. mesto prema ukupnoj premiji po stanovniku), ali i u poređenju sa Hrvatskom i Slovenijom, relativno mali.
- Isti pokazatelj na nivou zemalja EU iznosi u proseku 1655 evra. Što se tiče stepena razvijenosti tržišta životnog osiguranja situacija u Srbiji je još nepovoljnija.

**Opšti pokazatelji razvijenosti tržišta osiguranja
Srbije, Hrvatske i Slovenije**

God.	Učešće premije osiguranja u GDP			Ukup. premija osig. per capita (EUR)			Premija osig. života per capita (EUR)		
	Srbija	Hrvat.	Slov.	Srbija	Hrvat.	Slov.	Srbija	Hrvat.	Slov.
2004	1,4%	3,2%	5,6%	38	178	677	2	42	199
2005	2,1%	3,2%	5,7%	55	229	825	3,5	59	248
2006	1,8%	3,3%	5,8%	65	234	822	6	62	257
2007	1,8%	3,3%	5,7%	77	252	879	7	69	283
2008	1,9%	2,8%	5,4%	80	311	1031	10	82	328
2009	1,8%	2,8%	5,9%	76	279	986	10,3	74	300
2010	1,8%	2,7%	5,9%	73	288	1030	12	77	323
2011	1,8%	2,5%	5,8%	74	272	1018	12,8	73	311

Izvor: Kalkulacije autora na osnovu: <http://www.swissre.com/sigma>, www.stat.si, www.dzs.hr, <http://www.imf.org> i <http://www.oanda.com/currency/converter>

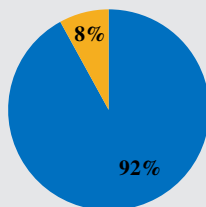
VLASNIČKA STRUKTURA OSIGURAVAČA SLOVENIJE I SRBIJE

- U kontekstu razmatranja privatizacije sektora osiguranja zemalja u tranziciji, posebna pažnja u literaturi se poklanja intenziviranom ulasku inostranih osiguravača na njihova tržišta.
- Kao ključni argumenti u prilog prilivu inostranog kapitala u osiguranju navode se poboljšanje kvaliteta usluga, transfer tehnološkog i menadžerskog *know-how*, dodatni eksterni izvori finansiranja i efekti u pravcu poboljšanja funkcije nadzora nad osiguranjem.
- Ipak, brojni autori upozoravaju da preterana liberalizacija tržišta osiguranja potencijalno dovodi do dominacije inostranih osiguravača, neravnomernog razvoja tržišnih segmenata (inostrani osiguravači mogu biti zainteresovani za najprofitabilnije, prvenstveno komercijalne sektore i velike korporativne klijente, zapostavljajući segmente u kojima se kao klijenti javljaju fizička lica) i odliva kapitala u inostranstvo.

- Predmet analize su efekti vlasničke strukture kapitala osiguravajućih kompanija Slovenije i Srbije na razvoj njihovog tržišta osiguranja.
- Slovenački primer se upravo često navodi u literaturi kao reprezentativan za zemlje u tranziciji, koje su uspele da izgrade snažan i stabilan sektor osiguranja, prvenstveno životnog, a da su pri tome izbegle dominaciju inostranog kapitala u njemu.

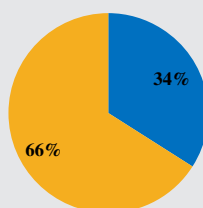
Vlasnička struktura osiguravača

Učešće domaćih i stranih društava za osiguranje u prihodima od premije u Sloveniji

■ društva u domaćem vlasništvu   ■ društva u stranom vlasništvu

Učešće domaćih i stranih društava za osiguranje u prihodima od premije u Srbiji

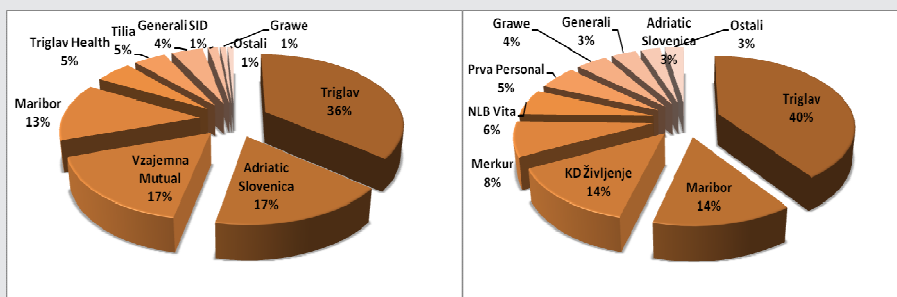
■ društva u domaćem vlasništvu   ■ društva u stranom vlasništvu

- Primer Slovenije u kojoj na tržištu osiguranja dominantno učešće u iznosu od 92% imaju domaće osiguravajuće kompanije, a koja je od ukupno naplaćene premije od 100.000 evra u 1992. godini ostvarila ukupnu premiju u iznosu od 2.092.300.000 evra u 2011. godini opovrgava tezu o neefikasnosti domaćeg kapitala.
- Kreiranje makroekonomskog ambijenta, koji podstiče razvoj tržišta osiguranja je uslov efikasnog korišćenja kapitala nezavisno od njegovog porekla, odnosno nezavisno od toga da li je on domaći ili strani, državni ili privatni.
- Zemlje koje vode računa o interesima nacionalne ekonomije, kao što je Slovenija, nisu imale dilemu da li treba prodati državne osiguravajuće kompanije, poput najvećeg i najefikasnijeg društva za osiguranje Triglav.

- I posle potpune liberalizacije tržišta osiguranja za ulazak osiguravača iz Evropske unije, Triglav osiguranje je zadržalo svoju leadersku poziciju, dokazavši da je najbitniji kvalitet usluga koje pruža, da državna kompanija može da izdrži konkurenciju sa stranim, podižući kvalitet usluga, a time i svoje performanse.
- Odgovornost za katastrofalne rizike, koji prete nacionalnoj ekonomiji Slovenije, najvećim delom preuzima na sebe Triglav osiguranje, kao državna osiguravajuća kompanija kojoj su prioritet nacionalni interesi.

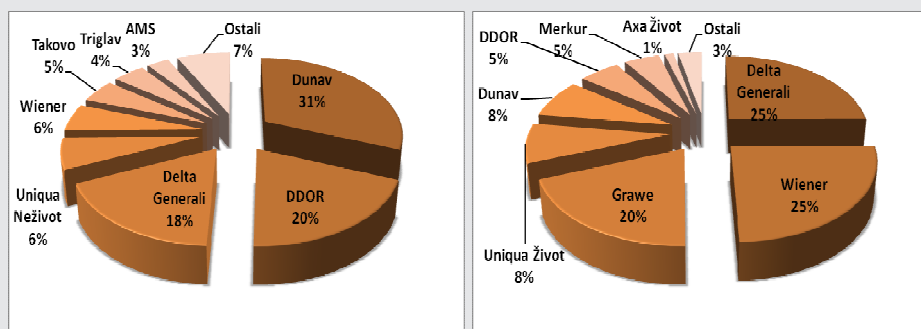
Osiguravajuća društva sa najvećim učešćem u prihodima od premije neživotnih i životnih osiguranja u Sloveniji

- Navedeni primeri pokazuju da je neophodno obezbediti makroekonomske uslove za efikasnost stranog kapitala. U otežanim ekonomskim uslovima, koji su već duži niz godina karakteristika makroekonomskog ambijenta Srbije, očigledno se bolje snalaze domaće osiguravajuće kompanije.
- Problemi poput inflacije i nestabilnosti nacionalne valute, nedostatka iskustva u upravljanju rizicima i iskustva organa nadzora, nerazvijene statistike osiguranja i računovodstvenih standarda predstavljaju veliku nepoznanicu za inostrane osiguravače.
- Tome treba dodati i nizak nivo kulture osiguranja, psihologiju našeg čoveka, koju bolje poznaju domaći osiguravači, pa samim tim i lakše mogu dopreti do potencijalnih osiguranika.

- Detaljniji uvid u dostignuti stepen i ispoljene tendencije u razvoju srpskog tržišta osiguranja pružaju pokazatelji poslovanja društava za osiguranje. Nakon pada ukupnog nivoa premije osiguranja u 2009. i 2010. godini, tržište beleži postepeni oporavak. U 2011. godini prihodi od premije dostigli su nivo od 548 miliona evra, što je ipak niže od premija ostvarenih tokom 2007-2009. godine.
- Važno je istaći da učešće osiguranja života u ukupnom osiguravajućem portfelju kontinuirano raste. Dostignuta vrednost ovog učešća od 17,4% u 2011. godini govori o značajnom pomaku u razvoju segmenta osiguranja života u poređenju sa 2001. godinom, kada je ono bilo manje od 1%. Istovremeno, uočljiv je porast učešća društava u pretežnom inostranom vlasništvu u premiji osiguranja života u Srbiji.

Osiguravajuća društva sa najvećim učešćem u prihodima od premije neživotnih i životnih osiguranja u Srbiji 2011. godine

Izvor: Narodna banka Srbije (<http://www.nbs.rs>)

- U 2005. godini na tržištu osiguranja Srbije poslovalo je svega 5 društava u stranom vlasništvu, sa tržišnim učešćem od 12%. Počev od 2005. godine izdato je 13 *green field* licenci na tržištu osiguranja. Od januara 2008. godine DDOR Novi Sad posluje kao članica italijanske grupe Fondiaria SAI. Tržišno učešće DDOR-a 2007. godine iznosilo je 28,2%, a 2011. godine 17,21%.
- Privatizacija Kopaonika je realizovana sredinom 2006. godine, kada je tržišno učešće kompanije iznosilo 2,37%. Tržišno učešće Triglav Kopaonika u 2011. godini iznosilo je 3,69%, što se može smatrati neznatnim povećanjem u odnosu na trenutak privatizacije

ZAKLJUČAK

- Primer Slovenije opovrgava zagovornike neoliberalnog modela po kojima je prodaja domaćih osiguravajućih kompanija jedini efikasan model razvoja tržišta osiguranja u zemljama u tranziciji.
- Moguća scenarija razvoja tržišta osiguranja u Srbiji:
  - Scenario potpune liberalizacije
    - Prodaja najvećeg i jedinog preostalog državnog osiguravajućeg društva
    - Odliv sredstava premije i tehničkih rezervi u inostranstvo
    - Dodatni podsticaj za ulazak inostranih osiguravača na domaće tržište
  - Scenario dozirane liberalizacije
    - Opstanak najvećeg i jedinog preostalog društva u državnom vlasništvu
    - Stimulisanje *green field* investicija
    - Stimulisanje razvoja dobrovoljnog penzijskog i zdravstvenog osiguranja
    - Rast zaposlenosti, rast životnog standarda građana i rast broja osiguranika